

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 4 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 4

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 4

TOSHKENT-2024

Мундарижа

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

1. RAXIMBERGANOVA Bonu Davlatnazarovna

MUDDATLI MEHNAT SHARTNOMASI BANDLIKNING NOTIPIK SHAKLI SIFATIDA..... 8

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ.

ҲУҚУҚНИ МУҲОҒАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

2. АБДУОЛИМОВ Уринбой Худобердиевич

ЎЗБЕКИСТОН ВА ТУРКИЯ ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИ

РИВОЖЛАНИШИНИНГ РЕТРОСПЕКТИВ ТАҲЛИЛИ..... 15

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

3. АБДУРАСУЛОВА Кумриниса Раимкуловна

КРИМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА И ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПНОСТИ
НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ..... 22

4. ТЎРАБАЕВА Зиёда Якубовна

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАРНИ ЖАЗОНИ ЎТАШДАН МУДДАТИДАН ИЛГАРИ ШАРТЛИ
РАВИШДА ОЗОД ҚИЛИШ..... 32

5. ХАЙДАРОВ Шухратжон Джумаевич

КАСБ ЮЗАСИДАН ЎЗ ВАЗИФАЛАРИНИ ЛОЗИМ ДАРАЖАДА БАЖАРМАСЛИК
ЖИНОЯТИНИНГ СУБЪЕКТИ..... 44

6. КАРАКЕТОВА Дилноза Юлдашевна

БЕЗОРИЛИК ЖИНОЯТИ ОБЪЕКТИВ ТОМОНИ БЕЛГИЛАРИНИНГ ЎЗИГА ХОС
ХУСУСИЯТЛАРИ: ТАҲЛИЛ ВА ТАКЛИФ..... 52

7. TOSHEVA Maftuna Anvar qizi

QO'SHMACHILIK QILISH YOKI FONISHAXONA SAQLASH JINOYATINING
JINOYAT-HUQUQIY JIHATLARI..... 62

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА, ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ

8. ИМОМНАЗАРОВ Алишер Хасанович

ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИДА КЎЗДАН КЕЧИРИШ: ЎЗБЕКИСТОН ВА ХОРИЖИЙ
МАМЛАКАТЛАР ҚОНУНЧИЛИГИ ҚИЁСИЙ-ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ..... 69

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

9. РАСУЛОВ Журабек Абдусамиевич

ХАЛҚАРО МИГРАЦИЯ ҲУҚУҚИНИНГ ШАРТНОМАВИЙ МАНБАЛАРИ..... 79

10. АЗХОДЖАЕВА Роза Алтыновна

МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ВОПРОСОВ БЕЗОПАСНОСТИ ГЕННО-
МОДИФИЦИРОВАННЫХ ПРОДУКТОВ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЗДОРОВЬЕ ДЕТЕЙ..... 85

11. ХУДАЙБЕРДИЕВА Шоҳиста Акмал қизи ЎЗБЕКИСТОН ВА ТУРКИЯ ЎРТАСИДАГИ ҲАМКОРЛИКНИ ТАРТИБГА СОЛУВЧИ СИЁСИЙ СОҲАГА ОИД ХАЛҚАРО ШАРТНОМАЛАРНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ.....	92
12. РАХМОНКУЛОВА Нилуфар Ходжи-Акбаровна ЗАЩИТА ПРАВ ЖЕНЩИН: ОНЛАЙН ПЛАТФОРМЫ.....	99
13. ЕСЕМУРАТОВ Алишер Избасарович МИГРАНТЛАР ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ КОНЦЕПЦИЯЛАРИ	108
14. ABDULLAYEVA Dilfuza МЕННАТ MUNOSABATLARIDA KAMSITISHGA YO'L QO'YMASLIK: XALQARO MENNAT STANDARTLARI VA MILLIY QONUNCHILIK.....	117
15. ТУРСУНОВ Ойбек РОЛЬ ЕВРОПЕЙСКОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОМИССИИ В СФЕРЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ И ОХРАНЫ ТРАНСГРАНИЧНЫХ ВОДОТОКОВ.....	123

ҲУҚУҚИЙ АМАЛИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТАЖРИБА

16. UMARXANOVA Dildora Sharipxanovna AYOLLARNING ODIL SUDLOVGA ERISHISH DARAJASINI OSHIRISH: YEVROPA ITTIFOQI MAMLAKATLARI TAJRIBASI VA MILLIY AMALIYOT	128
17. YULDOSHBEKOV Avazbek Alisher o'g'li SOLIQ MASLANATCHILARI KASBIY JAVOBGARLIGINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	136
18. МЕЛИЕВ Худоёр КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЧИЛИККА ИМКОН БЕРГАН ШАРТ-ШАРОИТЛАР.....	144

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

TOSHEVA Maftuna Anvar qizi

Mehnat va ijtimoiy munosabatlar Akademiyasining katta-o'qituvchisi,
Toshkent davlat yuridik universiteti tayanch doktoranti (PhD)

Email: maftunaaslonova@gmail.com

QO'SHMACHILIK QILISH YOKI FOHISHAXONA SAQLASH JINOYATINING JINOYAT-HUQUQIY JIHLTLARI

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): TOSHEVA M.A. Qo'shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlash jinoyatining jinoyat-huquqiy jihatlari// Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2024) В. 62-68.

4 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2024-4-7>

ANNOTATSIYA

Fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo'shmachilik qilish jinoyatlari O'zbekiston Respublikasida jiddiy ijtimoiy muammo hisoblanadi. Ushbu jinoyatlar jinoyat kodeksining 131-moddasida belgilangan bo'lib, jamiyatning turli sohalariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Muallif, bu jinoyatlar jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatib, axloqiy qadriyatlarining buzilishiga va jinoyatchilikning oshishiga olib kelishini ta'kidlaydi. Ushbu jinoyatlar jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarning tarqalishiga, oilaviy muhitning buzilishiga, va yashirin iqtisodiyotning rivojlanishiga sabab bo'lib, sog'liqni saqlash va iqtisodiy muammolarni keltirib chiqaradi. Maqola jinoyat-huquqiy jihatlarni o'rganib, qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlashning obyektiv va subyektiv tomonlari, uning xavfliligi va jamiyatga yetkazadigan zararlari haqida batafsil ma'lumot beradi.

Kalit so'zlar: Qo'shmachilik, fohishaxona saqlash, Jinoyat kodeksining 131-moddasi, axloqiy buzilish, jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar, jinoyatning subyektiv tomonlari, jinoyatning obyektiv tomonlari, odam savdosi, jinsiy ekspluatatsiya.

TOSHEVA Maftuna

Senior Lecturer at the Academy of Labor and Social Relations,
PhD student at Tashkent State University of Law

Email: maftunaaslonova@gmail.com

CRIMINAL ASPECTS OF THE CRIMES OF PANDERING OR MAINTAINING BROTHELS

ANNOTATION

Crimes related to the organization and maintenance of brothels, as well as pandering, are serious social problems in the Republic of Uzbekistan. These crimes are provided for under Article 131 of the Criminal Code and have a negative impact on various sectors of society. The author emphasizes that these crimes negatively affect society by leading to the destruction of moral values and an increase in crime rates. These crimes contribute to the spread of sexually transmitted infections, the breakdown of family structures, and the development of the shadow economy, causing problems in the healthcare and economic sectors. The article examines the

criminal-law aspects, the objective and subjective sides of pandering and maintaining brothels, their dangers, and the harm they cause to society.

Keywords: Pandering, brothel maintenance, Article 131 of Criminal code, moral degradation, sexually transmitted infections, subjective elements of crime, objective elements of crime, human trafficking, sexual exploitation.

ТОШЕВА Мафтуна Анваровна

Старший преподаватель Академии труда и социальных отношений, Докторант (PhD) Ташкентского государственного юридического университета

Email: maftunaaslonova@gmail.com

УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ПРЕСТУПЛЕНИЯ СВОДНИЧЕСТВО ИЛИ СОДЕРЖАНИЕ ПРИТОНОВ

АННОТАЦИЯ

Преступления, связанные с организацией и содержанием притонов, а также сводничество, являются серьезной социальной проблемой в Республике Узбекистан. Эти преступления предусмотрены статьей 131 Уголовного кодекса и оказывают негативное влияние на различные сферы общества. Автор подчеркивает, что эти преступления негативно влияют на общество, приводя к разрушению моральных ценностей и росту преступности. Эти преступления способствуют распространению инфекций, передающихся половым путем, разрушению семейного уклада и развитию теневой экономики, вызывая проблемы в сфере здравоохранения и экономики. Статья изучает уголовно-правовые аспекты, объективные и субъективные стороны сводничества и содержания притонов, их опасность и вред, наносимый обществу.

Ключевые слова: Сводничество, содержание притонов, статья 131 Уголовного кодекса, моральное разложение, инфекции, передающиеся половым путем, субъективные элементы преступления, объективные элементы преступления, торговля людьми, сексуальная эксплуатация.

Fohishaxona tashkil qilish va saqlash, shuningdek, qo'shmachilik qilish jinoyatlari jamiyatning barqarorligiga jiddiy tahdid soladi. Ushbu jinoyatlar:

Oilaviy muhitga zarar yetkazadi: Jinsiy xizmatlar ko'rsatish faoliyati ko'pincha oilalarni buzadi, er-xotinlar orasida ishonchsizlik va nizolarni kuchaytiradi. Bu esa oilaviy muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Jamiyatda axloqiy qadriyatlarni buzadi: Fohishalik va qo'shmachilik kabi jinoyatlar jamiyatda axloqiy qadriyatlarning buzilishiga olib keladi. Bu jinoyatlar jamiyat a'zolari orasida noto'g'ri axloqiy me'yorlarni shakllantiradi.

Jinoyatchilikning oshishiga olib keladi: Fohishalik va qo'shmachilik bilan shug'ullanish ko'pincha boshqa jinoyatlar, masalan, odam savdosi, narkotik moddalar savdosi va boshqa huquqbuzarliklar bilan bog'liq bo'ladi. Bu esa jamiyatda umumiy jinoyatchilikning oshishiga sabab bo'ladi [1, B.197].

Bundan tashqari, fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo'shmachilik qilish jinoyatlari sog'liqni saqlash sohasida ham jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi: jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarning tarqalishiga, ya'ni fohishalik faoliyati jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklarning keng tarqalishiga olib keladi. Bu kasalliklar, masalan, OIV/OITS, sifilis, gonoreya va boshqa infeksiyalar odamlar orasida tez tarqaladi. Shuningdek, fohishalik bilan shug'ullanuvchi ayollar ko'pincha reproduktiv salomatlik muammolariga duch kelishadi. Ular o'z vaqtida tibbiy yordam olish imkoniyatiga ega bo'lmaganligi sababli, sog'liq muammolari og'irlashadi. Bundan tashqari, fohishalik faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar ko'pincha ruhiy va psixologik salomatlik muammolariga duch kelishadi. Bu muammolar ular orasida depressiya, stress va boshqa

psixologik kasalliklarni keltirib chiqaradi.

Shuni alohida ta'kidlash kerakki, fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo'shmachilik qilish jinoyatlari iqtisodiy muammolarni ham keltirib chiqaradi. Ushbu jinoyatlar yashirin iqtisodiyotning rivojlanishiga olib keladi. Fohishalik faoliyati qonuniy bo'lmaganligi sababli, bu faoliyatdan olinadigan daromad soliq to'lovlaridan chetda qoladi. Bu esa davlat budjetiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'plab ayollar va qizlar iqtisodiy qiyinchiliklar yoki ish topa olmaslik sababli fohishalik bilan shug'ullanishga majbur bo'lishadi. Bu esa ishsizlik va kambag'allik darajasining oshishiga olib keladi. Shuni alohida e'tirof etish kerakki, fohishalik va qo'shmachilik jinoyatlari bilan kurashish uchun davlat ko'p mablag' sarflaydi. Bu mablag'lar huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatiga, sog'liqni saqlash xizmatlariga va ijtimoiy himoya dasturlariga sarflanadi.

Fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo'shmachilik qilish jinoyatlari huquqiy va ijtimoiy adolatsizlikni kuchaytiradi. Fohishalik faoliyati ko'pincha odam savdosi va majburiy mehnat bilan bog'liq bo'ladi. Jinoyatchilar ayollarni aldab yoki majburlab jinsiy xizmatlar ko'rsatishga majbur qilishadi. Bu esa odamlarning huquqlarini buzadi va adolatsizlikni kuchaytiradi. Fohishalik bilan shug'ullanuvchi shaxslar ko'pincha qonuniy himoyaga ega bo'lmaydi. Ular huquq-tartibot organlaridan qo'rqib, o'zlariga zarar yetkazgan jinoyatchilarga qarshi chora ko'ra olmaydilar.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga muvofiq, qo'shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlash jinoiy qilmish sanaladi. Fohishalik bilan shug'ullanganlik uchun Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 190-moddasiga ko'ra, ma'muriy javobgarlik o'rnatilgan. Fohishalik – pul yoki boshqa moddiy foyda evaziga jinsiy xizmat ko'rsatadigan faoliyatdir. Bu munosabatlar odatda shaxsiy hissiyotlardan yiroq bo'lib, ko'pincha begona odamlar bilan amalga oshiriladi va muntazam ravishda takrorlanadi. Yani, bu ish tizimli tarzda davom ettiriladi va xizmatlar uchun haq olinadi. Niyozova S.S fohishalikning ijtimoiy xavfliligini e'tiborga olib, mazkur qilmishni O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida jinoyat sifatida mustahkamlanishi maqsadga muvofiqligini ilgari suradi [2, B.160]. Misol uchun, Buxoroda 2017-yil OITS bilan kasallangan fohisha ayol qariyb 4 yil davomida kasallikni qasddan qirqqa yaqin erkaklarga yuqtirib kelgan, achinarlisi ushbu erkaklar ayollariga ham ushbu kasallikni yuqtirgan [3].

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 131-moddasida nazarda tutilgan qo'shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlash jinoyatining *bevosita obyekt* – ijtimoiy axloq normalarini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar hisoblanadi [4, B.243]. L.M. Prozumentov fohishalikka jalb qilish jinoyatining asosiy bevosita obyekt jamiyat odob-axloqidir, bu jamiyatda hukmron bo'lgan qarashlar tizimi va pul mukofoti evaziga ko'ngilli ravishda muntazam jinsiy xizmatlar ko'rsatishni me'yoriy baholashdan iborat qismidir [5, B.505] deb tushuntiradi. M.X. Rustambaev “qo'shmachilik qilish - g'arazli yoki boshqa past niyatlarni ko'zlab, manfaatdor shaxslarga jinsiy aloqa qilish yohud jinsiy ehtiyojlarni g'ayritabiiy qondirish uchun jinsiy aloqa sheriklarini topishda yordam ko'rsatishdan iborat” [6, B.182] deb tushuntiradi. Yuqoridagilarni inobatga olib, ko'rib chiqilayotgan jinoyatning qo'shimcha bevosita obyekt – insonlarning sog'lig'ini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar deyish mumkin.

Shunday ekan, qo'shmachilik qilish jinoyatining *obyektiv tomondan*: qo'shmachilik qilish, fohishaxona tashkil qilish va saqlashda ifodalanadi, ya'ni bu harakatlar: vositachilik qilish, mijozlarni ta'minlash, xizmatlarni uyushtirish harakatlari orqali amalga oshiriladi. Qo'shmachilik qilish jinoyati jinsiy xizmatlar ko'rsatish uchun mijozlar va fohishalar orasida vositachilik qilishni anglatadi. Bu vositachilik orqali mijozlar va fohishalar orasida aloqa o'rnatiladi va jinsiy xizmatlar ko'rsatilishi ta'minlanadi. Mijozlarni ta'minlash: Qo'shmachilar mijozlarga fohishalarni tanishtiradilar va ularning jinsiy xizmatlardan foydalanishini ta'minlaydilar. Qo'shmachilar jinsiy xizmatlar ko'rsatilishini uyushtiradilar, ya'ni mijozlar va fohishalar orasidagi uchrashuvlarni tashkil etadilar, bu jarayonni boshqaradilar.

Fohishaxona tashkil qilish deganda, jinsiy xizmatlar ko'rsatish uchun joy ajratish, ushbu faoliyatni boshqarish va tashkil etish tushuniladi. Bu joylar kvartira, uy, mehmonxona xonasi yoki boshqa turdagi binolar bo'lishi mumkin. *Fohishaxona saqlash* esa, tashkil qilingan fohishaxonani boshqarish, uning faoliyatini ta'minlash va bu joyda jinsiy xizmatlar ko'rsatishni davom ettirish tushuniladi.

Ushbu moddada nazarda tutilgan jinoyatning *subyektiv tomonlarini* aniqlashga yordam beruvchi muhim huquqiy asosdir. A.A. Otajonov “jinoyatning subyektiv tomoni – jinoyat qonunida jinoyat sifatida nazarda tutilgan, aybdorning o‘zi sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmishiga ruhiy munosabati bo‘lib, uning aybi, motivi, maqsadi va his-tuyg‘usini ifodalaydi” [7, B.145] deb tushuntiradi. Demak, jinoyatning subyektiv tomoni deganda, jinoyatni sodir etgan shaxsning ichki psixologik holati va niyati tushuniladi. Jinoyatning subyektiv tomoni jinoyatni sodir etuvchi shaxsning ichki niyatlari, motivlari va maqsadlari bilan bog‘liq. Jinoyatning subyektiv tomoni shaxsning qasdi, uning jinoyatni sodir etishga nisbatan ruhiy munosabati orqali aniqlanadi.

Qo‘shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatining subyektiv tomoni faqat to‘g‘ri qasd bilan sodir etilishida, ya‘ni shaxs qilmishining ijtimoiy xavfliligini anglaydi va shu kabi harakalar sodir etishni xohlaydi. Jinoyatni sodir etuvchi shaxs fohishaxona tashkil qilish yoki saqlash, qo‘shmachilik qilish harakatlarini bevosita amalga oshirishga qaror qiladi. Bu holatda shaxs o‘zining harakatlari va ularning oqibatlarini anglaydi va buni amalga oshirishni istaydi. Masalan, bir shaxs ataylab jinsiy xizmatlar ko‘rsatish uchun joy tashkil qiladi va bu joyda jinsiy xizmatlar ko‘rsatilishini boshqaradi. A.A. Otajonov mazkur qilmishni jinoyat deb topishda subyektiv tomonning motivi muhim rol o‘ynashini, g‘arazli va past niyatlardan boshqa motivlarda yoki maqsadlarda sodir etilishi jinoyatni kvalifikatsiyasiga ta‘sir ko‘rsatmasligini tushuntiradi [8, B.247]. G‘arazli niyat – moddiy yoki boshqa ko‘rinishdagi manfaatni ko‘zlansa, boshqa past niyatlarda esa – jabrlanuvchi yoki boshqa shaxslarni kamsitish, ulardan o‘ch olish, xo‘rlash yoki boshqa niyatlarda aks etadi.

Fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo‘shmachilik qilish jinoyatlari ko‘pincha moddiy manfaat olish maqsadida sodir etiladi. Jinoyatchi jinsiy xizmatlar ko‘rsatishdan foyda ko‘rishni maqsad qiladi. Ba‘zi holatlarda jinoyatchi o‘zining ijtimoiy holatini yaxshilash yoki yuqori mavqeega ega bo‘lish maqsadida bunday jinoyatlarni sodir etishi mumkin.

O.A. Petryanina qo‘shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlash jinoyat sodir etishda asosiy motiv sifatida, g‘arazli niyatda noqonuniy boyish, boshqalar hisobidan har qanday moddiy foyda olish istagida ifodalangan shaxsiy manfaatdir deb tushuntiradi. Quyidagi obyektiv omillar g‘arazli motivlarini ko‘rsatadi: uchinchi shaxslar tomonidan fohishalikdan foydalanishning o‘ta yuqori rentabellik darajasi; jalb etish va majburlash usullari; tashkil etishning tabiati va usullari; uyning mavjudligi; bu faktni boshqalardan yashirish, ya‘ni massaj saloni, eskort xizmatlari, saunalar, mehmonxonalar va boshqalar sifatida niqoblash; jinoiy faoliyatning ushbu sohasini tashkil etish uchun katta moddiy xarajatlar; joylarning doimiy o‘zgarishi; jinsiy xizmatlar ko‘rsatuvchi shaxslar ro‘yxatini yangilash va boshqalar [9, B.22-23].

Yuqoridagilarni hisobga olib aytish kerakki, jinoyatni sodir etuvchi shaxsning asosiy maqsadi jinsiy xizmatlar ko‘rsatilishini tashkil etish va boshqarish hisoblanadi. Bu maqsad shaxsning o‘zining yoki boshqalarning moddiy manfaatlarini ta‘minlash uchun amalga oshiriladi. Qo‘shmachilik qilish jinoyatining maqsadi mijozlarni jinsiy xizmatlar bilan ta‘minlash va bu xizmatlar uchun vositachilik qilishdir.

Shaxs o‘zining harakatlarini va bu harakatlarning oqibatlarini to‘liq anglaydi. Bu anglash orqali shaxs jinoyatni sodir etish jarayonida uning harakatlari qanday oqibatlarga olib kelishini biladi. Fohishaxona tashkil qilish va saqlash, qo‘shmachilik qilish jinoyatlarini amalga oshirayotgan shaxs o‘z harakatlarining qonunga xilof ekanini va bu harakatlar jinsiy ekspluatatsiya, odam savdosi kabi salbiy oqibatlarga olib kelishini anglab turadi.

Ta‘kidlash kerakki, shaxsning jinoyatni sodir etish niyati uning harakatlariga qasd qilganligini anglatadi. Fohishaxona tashkil qilish va saqlash yoki qo‘shmachilik qilishda shaxsning asosiy niyati jinsiy xizmatlar ko‘rsatilishini tashkil etish va boshqarish, yoki mijozlar va fohishalar o‘rtasida vositachilik qilishdir.

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat qonuniga ko‘ra, ko‘rilayotgan jinoyatning subyeksi 16 yoshga to‘lgan har qanday aqli raso shaxs hisoblanadi. Biroq, shuni aytish kerakki, fohishaxonalarga tashrif buyuradigan shaxslar jinoiy javobgarlikka tortilmaydi [10, B.183]. Rossiya Federatsiyasi Jinoyat qonunchiligiga ko‘ra, voyaga yetmagan shaxsni, uning voyaga yetmaganligini bilgan holda, fohishalikka jalb qilgan yoki fohishalikni davom ettirishga majburlash jinoyatining subyeksi 18yoshga to‘lgan aqli raso shaxs [11, B.336] hisoblanadi.

Jinoyat kodeksining 131-moddasining 3-qismi og'irlashtiruvchi holatni ham o'rnatadi. Agar jinoyat bir guruh shaxslar tomonidan oldindan kelishilgan holda sodir etilgan bo'lsa, bu holat jinoyatning og'irlik darajasini oshiradi hamda mazkur qism bilan qilmish kvalifikatsiya qilinadi.

Agar qo'shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlash jinoyati voyaga yetmagan shaxsni jalb qilib yoki takroran, xavfli retsdivist yoki ilgari JKning 135-, 137-moddalarida o'rnatilgan jinoyatlarni sodir etgan shaxs tomonidan; uyushgan guruh yoki uning manfaatlarini ko'zlab sodir etgan bo'lsa, jinoyatni og'irlashtiruvchi holatlar hisoblanib, JKning 131-moddasi 4-qismi bilan kvalifikatsiya qilinadi.

Yuqoridagilarga asoslangan holda aytish kerakki, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi fohishalikga majburlash qilmishi uchun javobgarlikni belgilamaydi, hamda mazkur harakatlar o'g'irlashtiruvchi holat ham sanalmaydi. Misol uchun, Urganchda qizlarni fohishalik qilishga majburlagan shaxslar [12] 5.5 yilga qamalganini ko'rishimiz mumkin.

Kurilova E.N. "Qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatida voyaga yetmaganlarni fohishalik shaklida jinsiy ekspluatatsiya qiluvchi shaxslarning tipologiyasini aniqladi: «tashkilotchi» – voyaga yetmaganlarni fohishalik bilan shug'ullanishga jalb qilish uchun faol ekspluatatsiya qiluvchi, shu jumladan ushbu faoliyat uchun tashkilotlangan guruh yoki jinoyat uyushmasi tuzgan, iqtisodiy jihatdan himoyasiz bolalar va o'smirlarning iqtisodiy qaramligini suiste'mol qilib, moddiy foyda olish maqsadida rahbarlik qiluvchi shaxs; «bog'lovchi figura» – bu shaxs turi ziddiyatli axloqiy qarashlarga ega bo'lib, jamiyat qoidalariga nisbatan yengil fikrlilik bilan munosabatda bo'ladi; «potentsial xaridor» – voyaga yetmaganlarning fohishalik bilan shug'ullanishidan foydalanib, jinsiy xizmatlarni sotib oluvchi shaxs" [13, B.18] turlariga ajratadi.

Statistik tahlillarga ko'ra, 2021, 2022 va 2023-yillarda qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatlari bo'yicha qayd etilgan holatlarning 54 foizi ayollar tomonidan sodir etilgan [14]. Ko'pgina ayollar iqtisodiy qiyinchiliklar sababli qo'shmachilik qilish yoki fohishaxona saqlashga majbur bo'lishgan. Ularning aksariyati kambag'al oilalardan chiqqan yoki ish topishda qiyinchiliklarga duch kelgan. Ba'zi ayollar esa psixologik travmalar (masalan, jinsiy zo'ravonlik) yoki ruhiy salomatlik muammolarini boshdan kechirgan shaxslardir, bu esa ularni jinoyat sodir etishga moyil qiladi. Bu ayollar ko'pincha ta'lim va kasbiy imkoniyatlardan cheklangan shaxslar bo'ladi.

JK ning 131-moddasi bo'yicha "Qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash" jinoyatining 2021, 2022 va 2023-yillardagi statistikalarga ko'ra, jinoyatchi shaxslarning yoshi ushbu jinoyatni sodir etgan boshqa jinoyatchilardan sezilarli darajada farq qiladi. Masalan, 2021-yilda 911 ta qo'shmachilik va fohishaxona saqlash jinoyati sodir etilgan bo'lib, ularning 48 foizini 31-49 yoshli "o'rta yoshli" shaxslar, 27 foizini 50-55 yosh va 60 yoshdan oshgan "katta yoshli" shaxslar, va 26 foizini 18-30 yoshdagi shaxslar sodir etgan.

Bu jinoyatlarning soni keyingi yillarda oshib borgan: 2022-yilda 1204 ta, 2023-yilda esa 1494 ta jinoyat qayd etilgan. Shu bilan birga, jinoyatchi shaxslarning yosh guruhlari ham o'sib borgan. 2023-yilda "yoshlar" tomonidan sodir etilgan jinoyatlar umumiy jinoyatlarning 30 foizini, "o'rta yoshli" shaxslar tomonidan 43 foizini, va "katta yoshli" shaxslar tomonidan 27 foizini tashkil etgan [15].

Ushbu tahlil shuni ko'rsatadiki, "o'rta yoshli" shaxslar, ya'ni 31-49 yoshdagi insonlar, qo'shmachilik va fohishaxona saqlash jinoyatlarini eng ko'p sodir etishadi. Bu yoshdagi jinoyatchilar hayotiy tajribaga ega bo'lib, ko'pincha ijtimoiy va professional jihatdan faol hisoblanadi. Ular jinoyatlarni puxta rejalashtirgan holda amalga oshiradi va jinoyat sodir etishda tizimli yondashib, muhim detallarni hisobga olishadi.

Qo'shmachilik va fohishaxona saqlash jinoyatlari bir qator iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy va axloqiy-psixologik omillar tufayli yuzaga keladi. Iqtisodiy sabablarni ko'rib chiqsak, ko'plab jinoyatchilar kambag'allik va ish topishdagi qiyinchiliklar tufayli fohishaxona saqlash yoki qo'shmachilik bilan shug'ullanishga majbur bo'lishadi. Ular bu faoliyat orqali tez va katta daromad olish umidida bo'lishadi. Fohishaxona saqlash va qo'shmachilik yuqori daromad keltirishi sababli, ayrim jinoyatchilar bu sohada ishlashga intiladi. Bundan tashqari, mamlakatdagi iqtisodiy tengsizlik va moliyaviy qiyinchiliklar ham bu jinoyatlarni sodir etishga sabab bo'lishi

mumkin.

Huquqiy jihatdan esa, fohishaxona saqlash va qo'shmachilik faoliyatini samarali nazorat qilish va oldini olish uchun yetarli qonunlar va qoidalar yo'qligi yoki mavjud qonunlarning samarali ijro etilmasligi bu jinoyatlarning ko'payishiga olib keladi. Shuningdek, huquqni muhofaza qilish organlari va boshqa davlat organlaridagi korrupsiya ham bu faoliyatlarining yashirin va xavfsiz amalga oshirilishiga imkon yaratadi.

Ijtimoiy omillar orasida ta'lim darajasining pastligi va jinsiy tarbiya yetishmasligi odamlarni qo'shmachilik yoki fohishaxona saqlash faoliyatiga jalb qilishi mumkin. Shuningdek, oiladagi zo'ravonlik, e'tiborsizlik va boshqa ijtimoiy muammolar bu jinoyatlarning sodir etilishiga sabab bo'ladi. Ko'plab qo'shmachilik va fohishaxona saqlash bilan shug'ullangan ayollar notinch oilalardan chiqqan yoki to'liqsiz oilalarda, o'gay ota yoki o'gay onaning tarbiyasida o'sgan bo'lib, bu omillar ularning jinoyatga qo'l urishiga sabab bo'lgan. Jamiyatda, ommaviy axborot vositalarida va internetda jinsiy axloq me'yorlarining buzilishi va jinsiy erkinlikning targ'ib qilinishi ham bu jinoyatlarning ko'payishiga hissa qo'shadi.

Qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatini umumiy profilaktika chora-tadbirlar tizimi quyidagilarni o'z ichiga oladi: hodisa sifatidagi fohishaxona saqlash va qo'shmachilik qilish jinoyatining sabablarini aniqlash va o'rganish chora-tadbirlari; mazkur jinoyatlarni muayyan jinoyatlar (retsidiv jinoyatchilik, ichkilikbozlik bilan bog'liq jinoyatchilik va hokazolarning) oldini olish chora-tadbirlar; fohishaxona saqlash va qo'shmachilik qilish jinoyatiga imkoniyat yaratuvchi shart-sharoitni aniqlash va bartaraf etish chora-tadbirlari. Bundan tashqari, ijtimoiy-iqtisodiy, ijtimoiy-madaniy, mafkuraviy, tashkiliy, huquqiy, texnikaviy va boshqa chora-tadbirlar kiradi [16, B.176]

Petryanina O.A. 1) aholining turmush darajasini ish bilan ta'minlash va daromadlarni oshirish yo'li bilan yaxshilash; 2) kichik yoshdagi bolalari bor ayollarning ish bilan ta'minlanishi masalalari bo'yicha ijtimoiy va iqtisodiy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish; 3) yolg'iz onalarga, ko'p bolali oilalarga va yosh oilalarga ijtimoiy to'lovlarni oshirish [17, B.27] orqali fohishalik bilan bog'liq jinoyatlarni umumijtimoiy oldini olish choralar deb hisoblaydi.

Shuningdek, aytish kerakki, qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatlarini oldini olish uchun maxsus choralar qo'llanilishi lozim. Bu choralar jinoyatchilarni hayot tarzini aniqlash, tekshirish va o'rganishga, shuningdek, ushbu jinoyatlarni sodir etishi mumkin bo'lgan shaxslarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishga qaratilgan bo'lib, mavjud noqonuniy qadriyatlarni yo'q qilish maqsadida amalga oshiriladi. Bu maqsadga erishish uchun faol madaniy, ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarni amalga oshirish zarur.

Xulosa qilib, ta'kidlash kerakki, fohishaxona tashkil qilish va qo'shmachilik qilish O'zbekiston Respublikasida jiddiy ijtimoiy muammo sifatida e'tirof etiladi. Ushbu jinoyatlar jamiyatda axloqiy qadriyatlarni buzadi, jinoyatchilik darajasini oshiradi va turli sohalarga, xususan, sog'liqni saqlash hamda iqtisodiyotga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Jinoyat kodeksining 131-moddasiga ko'ra, ushbu jinoyatlar jinoiy javobgarlikka tortiladi. Biroq, maqolada ta'kidlanishicha, O'zbekiston qonunchiligi bu jinoyatlarning ayrim qirralarini, masalan, fohishalikga majburlashni yetarli darajada qamrab olmagan. Shu sababli, ushbu jinoyatlar bilan kurashishda huquqiy choralarning yanada takomillashtirilishi zarur. Shuningdek, o'rganilgan jinoyatning qo'shimcha bevosita obyekti deb – insonlarning sog'lig'ini ta'minlovchi ijtimoiy munosabatlar deb hisoblash mumkin.

Bundan tashqari, qo'shmachilik qilish va fohishaxona saqlash jinoyatlarini samarali ravishda oldini olish uchun kompleks yondashuv talab etiladi. Bunga iqtisodiy, ijtimoiy, huquqiy va axloqiy-psixologik omillarni o'rganish va ularga qarshi choralar ko'rish kiradi. Iqtisodiy tengsizlik va kambag'allik kabi omillar bu jinoyatlarga turtki bo'lsa, ta'lim va jinsiy tarbiya yetishmasligi ham ularni kuchaytiradi. Shuningdek, huquqiy tizimdagi kamchiliklar va korrupsiya bu jinoyatlarning oldini olishga to'sqinlik qiladi. Ushbu jinoyatlar bilan shug'ullangan shaxslar ko'pincha notinch va to'liqsiz oilalardan chiqqan bo'lib, ularning hayot tarzini o'rganish va ularga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatish zarur. Bu jarayonni amalga oshirish uchun faol madaniy, ma'rifiy va tarbiyaviy ishlarni olib borish, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish muhimdir.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Jinoyat huquqi. Maxsus qism: Darslik. Qayta ishlangan va to'ldirilgan ikkinchi nashri / Sh.T.Ikramov, R.Kabulov, A.Otajonov va boshqalar: Mas'ul muharrir Sh.T.Ikramov. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2016. B-197.
2. Niyozova S.S. Axloqqa qarshi qaratilgan jinoyatlarning jinoyat-huquqiy va kriminologik jihatlari: Monografiya. // Mas'ul muhar: yu.fan.dok., professor G.Z.To'laganova. B-160.
3. Otajonov, A. A. (2015). Legal characteristics of incitement under the criminal legislation of the Republic of Uzbekistan. *Bulletin of the Moscow University of the Ministry of Internal Affairs of Russia*, (10), 138.
4. Отажонов А.А. Жиноятда иштирокчилик институтининг жиноят-ҳуқуқий тартибга солиниши. Монография. – 2023. – 248 б.
5. Уголовное право. Особенная часть: учебник для вузов / под общ. ред. Л.М. Прокументова. – Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2019. – С-505.
6. Rustambaev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharxlar. Maxsus qism 2-tom / M.Rustambaev. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2021. – B-182.
7. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Besh tomli. 1-tom. Jinoyat to'g'risida ta'limot. Darslik / M.X.Rustambaev, A.Otajonov va boshq. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2018. – B-145.
8. Otajonov A.A. Shaxsga qarshi jinoyatlar: O'quv qo'llanma. – T.: TDYU nashriyoti, 2024. – B-247
9. Петрянина О.А. Проституция как сфера теневой экономики: уголовно-правовой анализ, квалификация, причины и предупреждение. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Нижний Новгород – 2013. С 22-23.
10. Rustambaev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharxlar. Maxsus qism 2-tom / M.Rustambaev. – Toshkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2021. – B.183.
11. Кочой С.М. Уголовное право. Общая и Особенная части: Учебник. Краткий курс. — М., 2009. – С-336.
12. URL:<https://daryo.uz/2014/11/03/urganchda-qizlarni-fohishalik-qilishga-majburlagan-uch-ayol-55-yilga-ozodlikdan-mahrum-qilindi>.
13. Курилова Е.Н. "Сексуальная эксплуатация несовершеннолетних, занимающихся проституцией: уголовно-правовые и криминологические аспекты"/ дис. ... канд. юрид. наук. – Санкт-Петербург 2017. С-18.
14. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining 16/2-100088/24 sonli xati. Bosh prokuratura tomonidan 2020-2024 yillarda respublika hududida sodir etilgan axloqqa qarshi jinoyatlar to'g'risida tahliliy ma'lumot.
15. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasining 16/2-100088/24 sonli xati. Bosh prokuratura tomonidan 2020-2024 yillarda respublika hududida sodir etilgan axloqqa qarshi jinoyatlar to'g'risida tahliliy ma'lumot.
16. Niyozova. S.S. Axloqqa qarshi qaratilgan jinoyatlarning jinoyat-huquqiy va kriminologik jihatlari: Monografiya. // Mas'ul muhar: yu.fan.dok., professor G.Z.To'laganova. B-176.
17. Петрянина О.А. Проституция как сфера теневой экономики: уголовно-правовой анализ, квалификация, причины и предупреждение. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Нижний Новгород – 2013. С-27.